

Волкова Н. І.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи,
Донецький національний університет, Україна; e-mail: volkova.nelia@mail.ru*

Стегнієнко М. О.

*студентка кафедри фінансів і банківської справи,
Донецький національний університет, Україна; e-mail: stegniienko.m@gmail.com*

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ БАНКУ

Анотація. Досліджено роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, які присвячені аналізу конкурентоздатності банку; визначено сутність конкурентоздатності банку; виокремлено основні напрями оцінки конкурентоздатності банку; запропоновано концептуальні підходи щодо оцінки конкурентоздатності банку; розроблено та апробовано економіко-математичну модель оцінки конкурентоздатності банку.

Ключові слова: банк, конкурентоздатність, конкуренція, оцінка, модель.

Формул: 2; рис.: 4, табл.: 1, бібл.: 9

Volkova N. I.

*Candidate of Sciences (Economics), Associate professor, Department of Finance and Banking ,
Donetsk National University, Ukraine; e-mail: volkova.nelia@mail.ru*

Stegniienko M. O.

*Student of the Department of Finance and Banking, Donetsk National University, Ukraine;
e-mail: stegniienko.m@gmail.com*

COMPETITIVENESS ASSESSMENT BANK

Abstract. Current situation of the banking system of Ukraine and its development in the near future lead to the realization of the relevance of this characteristic of the banking organization as a competitive. Analyzed a large number of studies on this topic have been formulated Copyright determine the competitiveness of the bank and developed a conceptual approach to assess the competitiveness of the bank to achieve a competitive advantage as a tool to achieve strategic objectives.

Reproduced mechanism to evaluate the competitiveness of the bank allows the selection of indicators for assessing, monitoring and building predictive models. To evaluate the competitiveness of the bank has been designed and tested economic-mathematical model. The main criteria which were reliability and price. Past studies have confirmed the feasibility of the theoretical and practical importance of assessing the level of competitiveness of banks.

The proposed model can be used for a comprehensive assessment of the competitiveness of bank supervisory authorities, banks, their customers and those who solves the problem of choosing the allocation of funds.

Keywords: bank, competitiveness, competition, evaluation, model.

Formulas: 2; fig.: 4, tabl.: 1, bibl.: 9

JEL Classification: C 13, C 51, D 41, F 12, G 21

Волкова Н. И.

*к.э.н., доцент кафедры финансов и банковского дела,
Донецкий национальный университет, Украина; e-mail volkova.nelia@mail.ru*

Стегнниенко М. А.

*студентка кафедры финансов и банковского дела,
Донецкий национальный университет, Украина; e-mail stegniienko.m@gmail.com*

ОЦЕНКА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ БАНКА

Аннотация. Исследованы работы отечественных и зарубежных ученых, посвященные анализу конкурентоспособности банка; определена сущность конкурентоспособности банка; выделены основные направления оценки конкурентоспособности банка; предложены концептуальные подходы к оценке конкурентоспособности банка; разработана и апробирована экономико-математическая модель оценки конкурентоспособности банка.

Ключевые слова: банк, конкурентоспособность, конкуренция, оценка, модель.
Формул: 2; рис.: 4, табл.: 1, библи.: 9

Вступ. Сфера банківських послуг постійно зазнає змін. Це пов'язано зі зростанням конкуренції банків. Виходячи з цього, особливої актуальності набувають питання вдосконалення підходів до формування стратегії розвитку банків для забезпечення довгострокових конкурентних переваг.

Разом з тим, щоб не втратити конкурентні переваги, банки повинні постійно вдосконалювати свої послуги відповідно до потреб клієнтів, впроваджувати прогресивні структури управління, які б своєчасно реагували на вплив зовнішніх процесів та приймали відповідні управлінські рішення. Однак проблема конкурентоздатності банківських установ України залишається невирішеною, незважаючи на динаміку розвитку світових банківських систем. Все це впливає на потребу банків в ефективній методології, методичних і практичних рекомендаціях з оцінки конкурентної позиції, рівня конкурентоздатності, потенційних можливостей зростання і перспектив стратегічного розвитку.

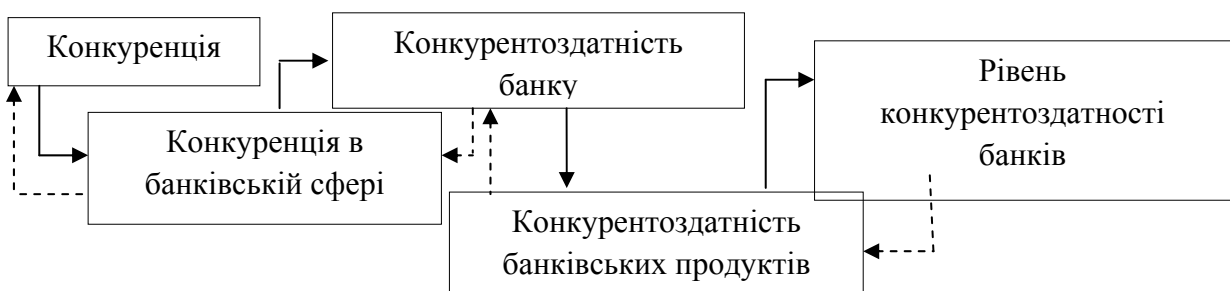
Проблемі конкурентоздатності банків присвячено багато праць провідних вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких Г. Азоєв, П. Зав'ялов, Л. Лозовський, А. Поршев, Б. Райзберг, В. Герасименко, Ю. Заруба, Д. Баркан, І. Корнеев, Г. Коробова, О. Лаврушин, Н. Моїсеєв, Р. Фатхутдінов, Н. Еріашвілі, О. Семенюта, Г. Самойлов, А. Тавасієв, О. Дубовик, А. Кузнєцова, Т. Гірченко та інші. Вони розвинули теорію конкуренції та адаптували її для банківської сфери. Але на цей час дискусійними питаннями є сутність і системи основних індикаторів оцінки конкурентоздатності банку.

Постановка завдання. Сучасне становище банківської системи України та прогнози її розвитку на найближче майбутнє призводять до усвідомлення актуальності такої характеристики банківської організації як конкурентоздатність.

Основна мета дослідження - це розробка концептуального підходу до оцінки конкурентоздатності комерційного банку в поточний момент часу, як найважливішого елемента системи управління для досягнення конкурентних переваг.

Результати. Незважаючи на велику кількість досліджень з даної тематики, залишається ряд нерозкритих проблем. Враховуючи специфічні особливості вітчизняної банківської системи в порівнянні з банківськими системами розвинених країн виникають певні складнощі при застосуванні розроблених методик оцінки рівня конкуренції в банківській сфері України. Таким чином, виникає необхідність подальшого дослідження теоретичної спадщини та аналізу досвіду практичної реалізації науково - методичних підходів до оцінки банківської конкуренції з метою впровадження їх у вітчизняній кредитній системі.

В ході дослідження з'ясовано та уточнено сутність поняття конкурентоздатності банків, яка передбачає в строго логічній послідовності розкриття змісту таких понять, як конкуренція, конкуренція в банківській сфері, конкурентоздатність банку, конкурентоздатність банківських продуктів, рівень конкурентоздатності банків (рис. 1)[1; 2; 3].

Рис. 1. Зміст поняття конкурентоздатності банків

У всіх зазначених вище поняттях присутнє ключове слово конкуренція. Воно означає змагання, суперництво. Згідно з Законом України «Про захист економічної конкуренції», «економічна конкуренція - це змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку» [1].

Конкуренція в банківській сфері - це безперервний і динамічний процес суперництва банків і небанківських фінансових інститутів, у результаті якого, вони прагнуть забезпечити собі міцне становище на ринку банківських та інших фінансових послуг.

Критичний огляд підходів різних авторів до розкриття сутності поняття конкурентоздатності дозволив нам сформулювати свою точку зору, під якою ми розуміємо, що конкурентоздатність банку - це комплексний, динамічний показник порівняльного рівня розвитку критеріїв його діяльності, в тому числі конкурентоздатності наданих їм послуг, що відображає ефективність прийняття управлінських рішень керівництвом банку. Конкурентоздатність банку відображає успішність його функціонування в процесі придбання, утримання та розширення ринкових позицій, передбачає здатність банківської установи забезпечувати відповідність своїх послуг запитам споживачів і спроможність протистояти негативному впливу зовнішнього середовища.

З цим поняттям нерозривно пов'язана і конкурентоздатність банківської послуги - здатність максимально задовольнити потреби клієнтів за прийнятну для клієнта та банку плату. Дослідження підтвердило, що рівень конкурентоздатності банку – це ступінь переваги одного банку над іншим фінансово-кредитним інститутом, а рівень конкурентоздатності банківських послуг - це відносна якісна характеристика послуги, яка відображає ступінь її переваги на даному ринку перед послугою-конкурентом.

Прагнення банків до отримання конкурентних переваг сприяло розробці та застосуванню концептуальних підходів щодо оцінки конкурентоздатності банку (рис.2).

Запропонована концепція дозволила розробити принципи оцінки конкурентоздатності на прикладі конкретно поставлених завдань, а також провести аналіз поточного стану банку та визначити шляхи досягнення їх стратегічних цілей.

Представлений механізм оцінки конкурентоздатності банку дав можливість вибору показників оцінки, його моніторингу та побудови прогнозової моделі.

В результаті реалізації концептуальних підходів щодо оцінки конкурентоздатності банку, була виявлена узгодженість місії з факторами внутрішнього і зовнішнього середовища банку; визначено фактори, що впливають на досягнення конкурентних переваг банку; сформовані конкурентні переваги банку; підвищений рівень конкурентоздатності, а як наслідок, досягнуті стратегічні цілі та збільшена ринкова вартість банку.

Кожна людина в своєму житті стикається з необхідністю звернення до банку. Це визначається тим, що працюючі особи отримують заробітну платню, безробітні - державну допомогу, пенсіонери – пенсію, студенти – стипендію і так далі. Але населення не тільки отримує у банку гроші, а й сплачує за комунальні послуги, накопичує на депозитному рахунку та бере кредити, якщо коштів недостатньо на їхніх рахунках. Це визначило необхідність вибору критеріїв оцінки конкурентоздатності банків.

На наш погляд, першим показником є зручність. Під зручністю ми розуміємо: розгалужену систему філіалів та банкоматів, можливості інтернет-банкінгу, рівень обслуговування.

Рис.2. Концептуальні підходи щодо оцінки конкурентоздатності комерційного банку

Другим показником є надійність банку для його клієнтів. На сьогоднішній день в умовах економічної нестабільності в Україні, а також за наявності різних, часто суперечливих прогнозів, одним з найбільш актуальних питань є надійність того чи іншого банку. Існує багато показників, які впливають на надійність банку. Однак, найчастіше, вони бувають недоступними для звичайних користувачів, тому існують національні та міжнародні рейтингові агентства, які оцінюють надійність банків, присвоюючи їм рейтинги. Рейтинг надійності вкладів - це оцінка можливості банку вчасно і в повному обсязі виконати взяті на себе зобов'язання перед вкладниками. Також на ступінь надійності банку впливають: розмір активів та статутного капіталу банку, вага прострочених кредитів у кредитному портфелі банку, виконання нормативів НБУ, репутація та інформаційна відкритість банку.

Третій показник – ціна банківських ресурсів для клієнтів та рівень депозитних відсотків. Ціну банківських ресурсів визначають вартість кредиту та комісій за обслуговування. Рівень депозитних відсотків – це норма доходу, яку виплачують банки своїм клієнтам за їхніми депозитами. Залишаючи гроші на депозитному рахунку клієнт бажає отримати високі відсотки, а якщо клієнту потрібні гроші, то кредит вони розраховують взяти під низькі відсотки. Також, перевагою для банку будуть низькі комісії або їх відсутність за зняття коштів у банкоматах інших банків.

Беручи до уваги вищезазначені критерії, нами було побудовано економіко-математичну модель оцінки конкурентоздатності установи банку для фізичних осіб, за допомогою якої визначили вагу запропонованих критеріїв.

У загальному вигляді модель оцінки конкурентоздатності має вигляд:

$$F = p_1 \times x_1 + p_2 \times x_2 + p_3 \times x_3 \rightarrow \max, \quad (1)$$

де p_1 - оцінка зручності розташування банку;

p_2 - оцінка надійності;

p_3 - найбільший можливий відсоток по депозитах на 3,6,9,12 або іншу кількість місяців відповідно або найменший можливий відсоток по кредитах на 3,6,9,12 або іншу кількість місяців відповідно. Якщо вибір банку здійснюється з метою розміщення коштів на депозит, то найкраще значення цього показника – найбільше, якщо обирається кредит – то навпаки;

x_1 - вага оцінки зручності розташування банку;

x_2 - вага оцінки надійності банку;

x_3 - вага вартості капіталу банку для клієнта (кредиту) або залучення коштів клієнта банку (депозиту).

Для визначення вагових коефіцієнтів було використано парні порівняння. З метою зниження похибки було опитано 84 особи – експерти. Експертам було запропоновано поставити оцінку від 1 до 9, де 1 – рівноцінність, 3 - помірна перевага, 5 - сильна перевага, 7 - дуже сильна перевага, 9 - вища (крайня) перевага. Потім оцінки усереднювали та записували до табл. 1.

Таблиця 1

Визначення вагових коефіцієнтів

	Зручність	Надійність	Ціна	Сума	Вага показника
Зручність	9/9=1,000	9/8=1,125	9/6=1,500	3,625	0,391
Надійність	8/9=0,889	8/8=1,000	8/6=1,333	3,222	0,348
Вартість капіталу	6/9=0,667	6/8=0,750	6/6=1,000	2,417	0,261
			Сума	9,264	

Таким чином, модель конкурентоздатності банківської установи з точки зору фізичної особи має наступний вигляд:

$$F = p_1 \times 0,391 + p_2 \times 0,348 + p_3 \times 0,261 \rightarrow \max \quad (2)$$

Ця модель була застосована для визначення конкурентоздатності банків за депозитними програмами до 10000 грн. на 12 місяців в один з 5 банків: ПАТ «Ощадбанк», ПАТ КБ «Приватбанк», ПАТ КБ «Укрсоцбанк», ПАТ КБ «ПУМБ», ПАТ КБ «Райффайзен банк Аваль» (рис.3).

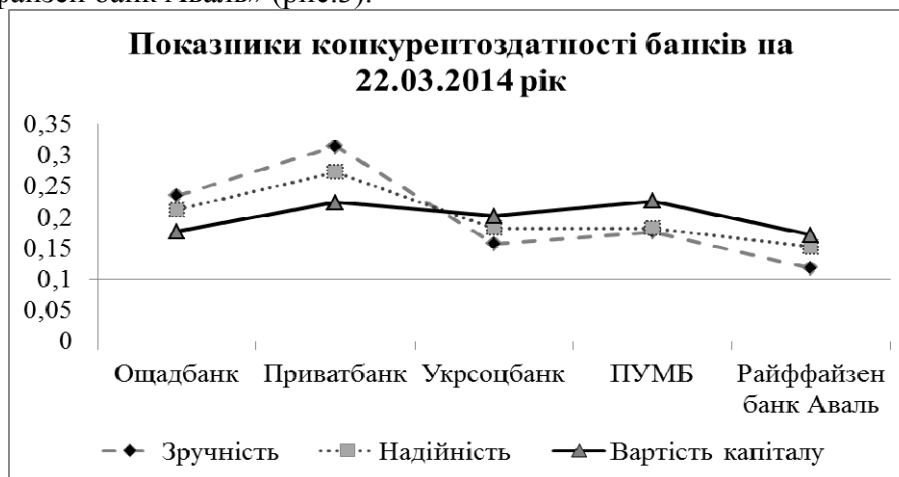

Рис. 3. Оцінка конкурентоздатності банків

Джерело: [4-9]

Для визначення критерію зручності проаналізовано кількість банкоматів та філіалів цих банків. З'ясовано, що на 22.03.2014 року на теренах України діяла така кількість банкоматів та філій: 6000 – ПАТ «Ощадбанку», 8000 – ПАТ КБ «Приватбанку», 4000 – ПАТ КБ «Укрсоцбанку», 4500 – ПАТ КБ «ПУМБ», 3000 – ПАТ КБ «Райффайзен банку Аваль».

Для оцінки критерію вартості капіталу клієнта для банку опрацьовано процентні ставки та з'ясовано наступне: максимальні відсоткові ставки 20,1% пропонував ПАТ КБ «ПУМБ», 20% - ПАТ КБ «Приватбанк», 18% - ПАТ КБ «Укрсоцбанк», 15,75% - ПАТ «Ощадбанк» та мінімальні -15,25% ПАТ КБ «Райффайзен банк Аваль».

Щоб розрахувати показник надійності банківської установи ми скористалися даними фінансової звітності цих банків і порівняли розмір активів та статутного капіталу банку, вагу прострочених кредитів у кредитному портфелі банку. В результаті чого була отримана таблиця результатів парних порівнянь та розраховані нормовані значення (їх сума дорівнює 1).

Підставивши отримані значення в модель конкурентоздатності, отримали такі результати: ПАТ КБ «Приватбанк» - 0,276, ПАТ «Ощадбанк» - 0,212, ПАТ КБ «ПУМБ» - 0,191, ПАТ КБ «Укрсоцбанк» - 0,177, ПАТ КБ «Райффайзен банк Аваль» - 0,144 (рис.4).

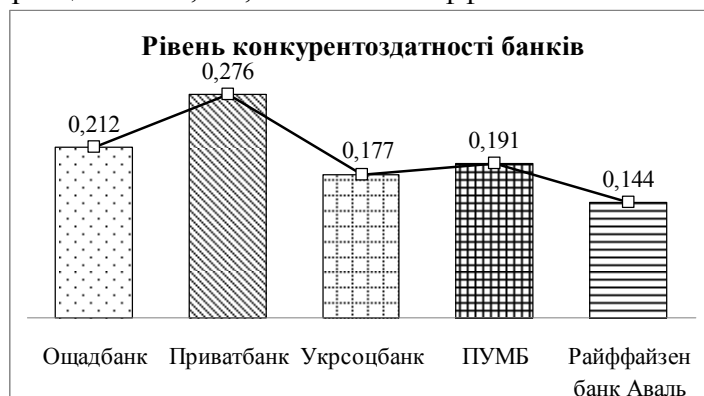

Рис.4. Підсумкові показники конкурентоздатності банків на 22.03.2014 року.

Джерело: [4-9]

Таким чином, найбільш конкурентоздатним банком виявився ПАТ КБ «Приватбанк», оцінка зручності якого склала 0,314, оцінка надійності – 0,273 та оцінка вартості – 0,276.

Висновки. Проведені дослідження підтвердили теоретичну доцільність і практичну значимість оцінки рівня конкурентоздатності банків, що дозволяє визначити фактори, які формують конкурентні переваги банків, і на цій основі збільшити частку ринку і прибуток банку. Запропонована модель може використовуватися для всебічної оцінки конкурентоздатності банку органами нагляду, банківськими установами, їх клієнтами і тими, хто розв’язує проблеми вибору розміщення грошових коштів.

Література

1. Закон України «Про захист економічної конкуренції» [Текст] : від 11 січня 2001 року №2210-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.
2. Гончарук, Т. І. Управління конкурентоздатністю банку на регіональному сегменті фінансового ринку: прикладний аспект [Електронний ресурс] / Т. І. Гончарук, М. Є. Люзніак. – 2011. – 8 с. – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5995/1/PPRBS_3.pdf.
3. Коломиец, И. В. Модели оценки конкурентоспособности банка [Электронный ресурс] / И. В. Коломиец. – Режим доступа: <http://repository.hneu.edu.ua>.
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
5. Офіційний сайт ПАТ «Ощадбанку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oschadnybank.com/ua/>.
6. Офіційний сайт ПАТ КБ «Приватбанку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://privatbank.ua/ua/>.
7. Офіційний сайт ПАТ КБ «ПУМБУ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pumb.ua/ru/>.
8. Офіційний сайт ПАТ КБ «Райффайзен банку Аваль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aval.ua>.
9. Офіційний сайт ПАТ КБ «Укрсоцбанку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unicredit.ua>.

Стаття надійшла до редакції 25.04. 2014

© Волкова Н. І., Стегнієнко М. О.

References

1. Law of Ukraine "On Protection of Competition" N 2210-III. (2001, January 11). *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 12, 64.
2. Goncharuk, T. I., & Liuzniak, M. E. (2011). *Office of competitiveness at the regional bank segment of the financial market: an applied aspect*. Available at http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5995/1/PPRBS_3.pdf
3. Kolomiets, I. V. *Models of Bank estimates competitiveness*. Available at <http://repository.hneu.edu.ua>
4. *The official site of the National Bank of Ukraine*. Available at <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
5. *Official site of PC "Sberbank"*. Available at <http://www.oschadnybank.com/ua/>
6. *Official site of PC CB "Privat"*. Available at <http://privatbank.ua/ua/>
7. *Official site of PC CB "PUMB"*. Available at <http://pumb.ua/ru/>
8. *Official site of PC CB "Raiffeisen Bank Aval"*. Available at <https://www.aval.ua>
9. *Official site of PC CB "Unicredit Bank"*. Available at <http://www.unicredit.ua>

Received 25.04. 2014 © Volkova N. I., Stegnienko M. O.